

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie z zażalenia pokrzywdzonej **kpt. K.T.**
na postanowienie prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku z 23 września 2024 r., sygn. [...] o umorzeniu śledztwa
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 10 lutego 2025 r.
w przedmiocie zażalenia prokuratora na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 29 listopada 2024 r., sygn. Kp 35/24, stwierdzające niewłaściwość rzeczową i przekazującego sprawę zgodnie z właściwością,
na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 35 § 3 k.p.k.

postanowił:

- 1. uchylić zaskarżone postanowienie z dnia 29 listopada 2024 r., sygn. Kp 35/24 w części dotyczącej zażalenia pokrzywdzonej na pkt. II postanowienia prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku z 23 września 2024 r., sygn. [...];**
- 2. w pozostałym zakresie zaskarżone przez prokuratora postanowienie utrzymać w mocy.**

UZASADNIENIE

Pismem z 8 października 2023 r. kapitan K.T. zawiadomiła Prokuraturę Krajową w Warszawie o przestępstwie, które miało zostać popełnione przez jej bezpośredniego przełożonego - dowódcę 1. Brygady [...] w W.. W piśmie tym

pokrzywdzona opisała szereg zdarzeń, do których miało dojść w okresie od marca 2021 r. do 10 sierpnia 2023 r.

Postanowieniem z 26 kwietnia 2024 r. zatwierdzonym przez prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku w dniu 13 maja 2024 r. nieprawomocnie umorzono postępowanie karne w tej sprawie, przyjmując, że sprawa dotyczy „znęcania się psychicznego w okresie od marca 2021 r. do 10 sierpnia 2023 r. w W. nad podwładnym żołnierzem kpt. K.T. z 1. Brygady [...] w W. przez ustalonego żołnierza w stopniu oficera starszego z 1. Brygady [...] w W., poprzez znieważanie i ciągle niepokojenie pokrzywdzonej”, kwalifikowanego z art. 352 § 1 k.k. Podstawą nieprawomocnego umorzenia śledztwa było ustalenie, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.).

Opisane wyżej postanowienie o umorzeniu śledztwa zostało zaskarżone przez pokrzywdzoną. Na skutek zażalenia, postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2024 r., sygn. Kp 15/24, Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Prokuraturze Okręgowej w Gdańsku celem uzupełnienia postępowania przygotowawczego.

W uzasadnieniu postanowienia Sądu wskazano między innymi, że „w przypadku uznania, że określone czyny nie wyczerpują znamion przestępstwa znęcania, obowiązkiem organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, w realiach niniejszej sprawy, było wyjaśnienie okoliczności dotyczących jednostkowych czynów będących przedmiotem zawiadomienia o przestępstwie, jak np. przekroczenia uprawnień, poniżania, gróźb karalnych itp. oraz zajęcie w tym zakresie stanowiska procesowego”.

Postanowieniem z dnia 23 września 2024 r. prokurator ponownie umorzył postępowanie przygotowawcze w przedmiotowej sprawie, tym razem przyjmując, że umorzenie dotyczy trzech czynów:

I. znęcania się psychicznego w okresie od marca 2021 r. do 10 sierpnia 2023 r. w W. nad podwładnym żołnierzem kpt. K.T. z 1. Brygady [...] w W. przez ustalonego żołnierza w stopniu oficera starszego z 1. Brygady [...] w W. poprzez

znieważanie i ciągle niepokojenie pokrzywdzonej, kwalifikowanego z art. 352 § 1 k.k.;

II. przekroczenia uprawnień w dniu 3 sierpnia 2023 r. w W. przez ustalonego żołnierza w stopniu oficera starszego z 1. Brygady [...] w W. i zmuszania do określonego zachowania kpt. K.T. poprzez użycie groźby zwolnienia jej ze służby w przypadku odwołania się od rozkazu personalnego Nr [...] Dyrektora Departamentu Kadr wyznaczającego ją na stanowisko oficera [...], kwalifikowanego z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 191 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.;

III. poniżenia kpt. K.T. w kwietniu 2023 r., w dniu 3 sierpnia 2023 r. oraz w dniu 15 sierpnia 2023 r. w W. przez ustalonego żołnierza w stopniu oficera starszego z 1. Brygady [...] w W., kwalifikowanego z art. 350 § 1 k.k.

Przyczyną nieprawomocnego umorzenia śledztwa było ustalenie, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (pkt I. i III. postanowienia) oraz, że brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (pkt II. postanowienia).

Postanowienie prokuratora z 23 września 2024 r. zaskarżyła pokrzywdzona, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy prokuratorowi celem jej ponownego rozpoznania.

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, postanowieniem z dnia 29 listopada 2024 r., sygn. Kp 35/24, na podstawie art. 35 § 1 k.p.k., w zw. z art. 330 § 2 k.p.k., stwierdził swą niewłaściwość i sprawę zażalenia pokrzywdzonej na punkt II. i III. postanowienia prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku z 23 września 2024 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie o sygnaturze akt: [...] przekazał do rozpoznania prokuratorowi Departamentu do Spraw Wojskowych Prokuratury Krajowej w Warszawie, jako organowi właściwemu (prokuratorowi nadrzędnemu, o którym mowa w art. 330 § 2 k.p.k. – uw. SN).

To ostatnie postanowienie zaskarżył prokurator zarzucając w zażaleniu obrazę przepisów art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 330 § 1 i 2 k.p.k. mającą wpływ na jego treść, poprzez stwierdzenie przez Sąd swej niewłaściwości, podczas, gdy prawidłowe zastosowanie przepisu art. 35 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 1 k.p.k.

winno skutkować rozpoznaniem przez Sąd zażalenia pokrzywdzonej kpt. K.T. w zakresie czynów nr II i III wskazanych w petitum postanowienia o umorzeniu śledztwa z dnia 23 września 2024 r. w sprawie [...], albowiem stanowią inne, wcześniej nie podlegające kontroli Sądu zachowania, których nierozpoznanie skutkować będzie pozbawieniem pokrzywdzonej prawa do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia do Sądu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się częściowo uzasadnione.

W obecnym stanie prawnym, tj. od 1 października 2023 r. na postanowienie prokuratora o umorzeniu śledztwa pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 465 § 2 k.p.k. w zw. z art. 306 § 1a k.p.k.). Uchylając postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego sąd wskazuje powody uchylenia, a w miarę potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące (art. 330 § 1 k.p.k.). Jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. W myśl § 2 art. 330 k.p.k. postanowienie to podlega zaskarżeniu tylko do prokuratora nadzrędnego. W razie utrzymania w mocy zaskarżonego postanowienia pokrzywdzony, który co najmniej dwukrotnie wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1 lub 1a k.p.k., w tym zaskarżył postanowienie utrzymane w mocy przez prokuratora nadzrędnego, może wnieść akt oskarżenia określony w art. 55 § 1 k.p.k.

Jeżeli więc mimo uchylenia przez sąd wcześniejszego postanowienia o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania, po ewentualnym uzupełnieniu czynności, prokurator nadal podtrzymuje stanowisko, że sprawa nie powinna zakończyć się skierowaniem jej do sądu, to odmawia wszczęcia lub umarza postępowanie, a zaskarżeniu do prokuratora nadzrędnego podlega postanowienie będące drugą decyzją o zaniechaniu ścigania tych samych czynów bądź tych samych czynów tych samych podejrzanych. Od 1 października 2023 r. nie jest już istotne, czy jest to decyzja o odmowie wszczęcia postępowania, czy o umorzeniu,

co stanowi istotne *novum* w grupie przepisów regulujących podstawy sądowej kontroli postępowania przygotowawczego.

Istotne jednak nadal pozostaje, aby obie decyzje dotyczyły tego samego czynu bądź tych samych czynów, tj. aby spełniony był wymóg tożsamości przedmiotowej obu postępowań (zob. B. Skowron [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, red. K. Dudka, Warszawa 2023, art. 330, teza 6).

Zagadnienie to ma na gruncie sprawy niniejszej charakter rozstrzygający o właściwości rzeczowej organu II instancji, właściwego do rozpoznania zażalenia pokrzywdzonej – w tym znaczeniu, że ewentualne wystąpienie tożsamości między czynami z „pierwszego” i „drugiego” postanowienia o umorzeniu śledztwa wskazuje, że będzie nim prokurator nadrzędny (arg. z art. 330 § 2 k.p.k.), zaś jej brak będzie wskazywał, że w odniesieniu do przynajmniej części czynów było to w rzeczywistości dopiero ich „pierwsze” rozpoznanie przez prokuratora, a rozpoznanie zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania w tej części należeć będzie, na zasadach ogólnych, do właściwości rzeczowej sądu, o którym mowa w art. 465 § 2 k.p.k.

Powracając do sposobu badania tożsamości przedmiotowej obu wydanych w sprawie postanowień o umorzeniu śledztwa, to ocena spełnienia tego warunku wymaga zrekonstruowania przedmiotowego zakresu prowadzonego postępowania przygotowawczego. Tylko to umożliwi bowiem stwierdzenie, czy prokurator „nadal”, tj. pomimo poddania jego decyzji kontroli sądowej, nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, czy też – choć decyzję taką podjął – to nie stanowiła ona dotąd przedmiotu kontroli sądowej i kontroli takiej powinna zostać poddana, po myśli art. 465 § 2 k.p.k. Miarodajne w tym zakresie może być w szczególności uwzględnienie treści zawiadomienia o przestępstwie – jeżeli postępowanie przygotowawcze wszczęto wskutek takiego zawiadomienia; z całą jednak pewnością niewystarczające jest jedynie porównanie kwalifikacji prawnych czynów objętych jednym i drugim postanowieniem prokuratorskim, czy zestawienie literalnej treści opisów tych czynów.

Pomimo, że analogiczne badanie w sprawie Wojskowy Sąd Okręgowy przeprowadził, to jego rozumowanie tylko częściowo okazało się trafne.

W niniejszej sprawie poza sporem pozostawało, że tożsamość przedmiotów obu postępowań zachodziła pomiędzy czynem ujętym w postanowieniu z dnia 26 kwietnia 2024 r. (zatwierdzonym przez prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku w dniu 13 maja 2024 r.) a czynem objętym pkt. I postanowienia prokuratora z dnia 23 września 2024 r.

W ocenie Sądu Najwyższego tożsamość taka zachodzi również pomiędzy przedmiotem postępowania prowadzonego pierwotnie, a czynem ujętym w pkt. III postanowienia z dnia 23 września 2024 r. Bowiem nawet pomimo odmiennego opisu zachowań domniemanego sprawcy oraz przyjęcia innej kwalifikacji prawnej, prokurator dwukrotnie analizował ten sam, wieloczynnościowy zespół jego zachowań mieszczący się w tych samych granicach historycznych (te same zdarzenia faktyczne). Przekonuje o tym treść zawiadomienia pokrzywdzonej oraz jej zeznań, dotyczących zdarzeń mających mieć miejsce w datach, o których mowa w treści pkt. III umorzenia, a mających – wedle jej oceny – ją poniżać. W takim też kierunku, tj. poniżania jako składowej wielu zdarzeń z udziałem domniemanego sprawcy, które pokrzywdzona uznawała za przejaw psychicznego znęcania się, rozważania prowadził prokurator zarówno na etapie pierwotnego postępowania, jak i tego prowadzonego po uchyleniu umorzenia przez Sąd.

Przedmiotami obu tych postępowań były powtarzające się zamachy na dobra osobiste pokrzywdzonej, pomieszczone w niemalże identycznym czasookresie, których miał dokonywać jeden, ten sam sprawca. Przemawiała za tym również specyfika przestępstwa znęcania się, obejmującego – także w znaczeniu wynikającym z art. 352 § 1 k.k. – m.in. powtarzające się zamachy na cześć i godność osobistą pokrzywdzonego, również pod postacią poniżania (zob. np. J. A. Dąbrowski [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. R. A. Stefański, Warszawa 2025, s. 2105).

Skoro więc przedmiotem postępowania zakończonego postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2024 r. była większa całość (szerszy „horyzont”) działalności

sprawcy, to bezspornie obejmowało ono również poszczególne wycinki tej działalności, a więc również czyny, które – gdyby je zakwalifikować odrębnie od tej całości – mogłyby niezależnie od siebie realizować znamiona czynów z art. 350 § 1 k.k. Między tymi zachowaniami, gdyby oczywiście doszło do ich procesowego potwierdzenia, zachodziłby stosunek pochłonięcia, w ten sposób, że w skład czynu z art. 352 § 1 k.k. weszłyby również zachowania polegające m.in. na poniżaniu (art. 350 § 1 k.k.).

Tożsamości tej w ocenie Sądu Najwyższego nie zaburza określenie po raz pierwszy dopiero w postanowieniu z dnia 23 września 2024 r., że domniemanych zachowań mających realizować znamiona art. 350 § 1 k.k. domniemany sprawca miał dopuścić się nie tylko w kwietniu 2023 r. i w dniu 3 sierpnia 2023 r. – a więc w czasookresie bez reszty mieszczącym się w czasookresie czynu z art. 352 § 1 k.k. stanowiącego przedmiot postanowienia z dnia 26 kwietnia 2024 r. – ale również w dniu 15 sierpnia 2023 r., a więc wykraczającym o 5 dni poza datę końcową zawartą w tym ostatnim postanowieniu (10 sierpnia 2023 r.).

Nie można było natomiast przyjąć, że tożsamość przedmiotów obu postępowań zachodziła także w odniesieniu do czynu z pkt. II postanowienia prokuratora z dnia 23 września 2024 r.

W tym bowiem zakresie zachowanie domniemanego sprawcy badano pod kątem znamion wykraczających poza znamię czynności czasownikowej „znęcania się”, a mianowicie przekroczenia przez funkcjonariusza publicznego przysługujących mu uprawnień poprzez użycie groźby, w celu zmuszenia pokrzywdzonej do określonego zachowania. Przede wszystkim przestępstwo takie, mogące kumulatywnie realizować znamiona z art. 231 § 1 k.k. oraz art. 191 § 1 k.k. ma odmienny od art. 352 § 1 k.k. rodzajowy i indywidualny przedmiot ochrony, właściwy tym przepisom, który nie jest wyłącznie ukierunkowany na zabezpieczenie właściwych zasad postępowania z podwładnymi, jak to ma miejsce w odniesieniu do czynu stypizowanego w art. 352 § 1 k.k., a nawet na osobę podwładnego wojskowego w ogólności. W tym zakresie w pierwotnym postępowaniu nie analizowano zachowań domniemanego sprawcy w kontekście publicznoprawnym, a więc wykraczającym poza naruszenia dóbr prawnych przysługujących wyłącznie

samej pokrzywdzonej, ewentualnie – wiążących się tylko z zasadami pełnienia samej służby wojskowej. Przestępstwo z art. 231 § 1 k.k. w ujęciu zaproponowanym przez prokuratora wkracza bowiem w sferę prawidłowej działalności Wojska Polskiego jako instytucji państwowej.

Również w zakresie znamion art. 191 § 1 k.k., stanowiącego drugi komponent kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu z pkt. II postanowienia z dnia 23 września 2024 r., zmuszanie do zaniechania odwołania się od rozkazu personalnego nie jest zachowaniem swoistym dla przestępstwa znęcania się nad podwładnym i uniemożliwia ujęcie go bez reszty w znamiona czynu z art. 352 § 1 k.k.

Dodatkowo odnotować należało, że śledztwo co do czynu z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 191 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. zostało umorzone nie wobec stwierdzenia, że ten nie zawiera znamion czynu zabronionego (jak to pierwotnie uczyniono w odniesieniu do czynu z art. 352 § 1 k.k.), ale wobec stwierdzenia braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu.

Wszystkie te okoliczności nie zostały rozważone w ramach przedmiotowych początkowego śledztwa, o czym przekonują pisemne motywy pierwszego postanowienia o umorzeniu. To zaś musi prowadzić do wniosku, że w omawianym kierunku postępowanie przygotowawcze było prowadzone, a następnie – mocą pkt. II postanowienia z dnia 23 września 2024 r. – umorzone po raz pierwszy.

Skoro tak, to w zakresie obejmującym pkt. II postanowienia z dnia 23 września 2024 r. pokrzywdzonej przysługiwało zażalenie na zasadach ogólnych do Sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 465 § 2 k.p.k.), nie zaś – prokuratora nadrzędnego.

Dlatego ocena Sądu o swojej niewłaściwości rzeczowej w omawianym zakresie była nietrafna i powinien on w ramach tego ostatniego przepisu dokonać sądowej kontroli zasadności umorzenia śledztwa w zakresie zachowań określonych pkt. II postanowienia z dnia 23 września 2024 r.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.

[WB]

[a.t.]